

שלמה בינעט

דומ"ץ קהל מחזיקי הדת

קרית בעלזא ירושלים

בנידון השימוש בשבת באיפור ללא חומרים שומניים

למע"כ האברך המהולל בתשבחות וכו', הר"ר פנחס וינד הי"ו - מיקרי אני"ש ירושלים עיה"ק

הנני לעשות כבקשתך, להעלות על הכתב את דעתי העניה בענין השימוש באיפור ללא חומרים שומניים שיצאו לשוק לאחרונה, וברצונך למכור אותם לכלל אני"ש, ושאלת ממני אם מותר בשימוש בשבת, והשבתי לך שמדינא מותר, ורצית שאעלה את הפסק על הכתב - לא לשם פרסום, אלא להראות למי שרוצה לקנותו.

האיסור במיני איפור עם חומרים שומניים

הנה בשו"ע שג סכ"ה מבואר דאסור להעביר סרק על פניה משום צובע, וקיימא לן לדינא שהוא מדרבנן, ודלא כשיטת הסמ"ג דהוא מן התורה, וביאר המשנה ברורה הטעם, דמן התורה לא שייך צביעה על עור האדם.

והנה במיני איפור הרגילים המצויים בשוק, העשויים בתערובת חומרים שומניים וממרח על הפנים כעין משחה, כתבו הפוסקים דיש בה גם איסור ממרח, והשוו אותו לדין הנחת כילור על העין שיש בה משום ממרח כמבואר בסי' רנב, [ולכא"ו גם איסור זה אינו אלא מדרבנן, כי איסור ממרח הוא תולדת ממחק, וממחק פירושו שמסיר השער מן העור, ועי"ז משוה העור, ותולדתו הממרח דהיינו שמשוה גומות, אבל לא מצינו מפורש שיהא איסור תורה גם בהחלקת משחה, כיון שאינו מסיר גבשושיות להחליק חפץ, וכן אינו ממלא גומות, רק שהפוסקים השוו החלקת משחה וכדומה לאיסור זה, ועי"כ אסרו להניח כילור על גבי העין שמא ימרחנו, ואכחמ"ל בזה].

האיפור ללא חומרים שומניים

ולאחרונה מייצרים סוגי איפור ללא חומרים שומניים כדי שיהיה כשר להניח בשבת, ואיסור ממרח לא שייך בהם, כיון שאין הם מתמרחים כלל, רק שעשוי כעין פודר שמפני דקותה הוא נשאר דבוק על הפנים, אולם יש לדון מצד דין צביעה. וראיתי שגדולי הפוסקים נחלקים בזה אם יש להתירם בשבת או לא.

טעם המתירים

א. טעם המתירים, משום דאף למאי דאסרינן הכוחלת משום איסור צביעה, היינו דוקא בצביעה המתקיים קצת, אבל מה שאינו מתקיים כלל, אינו בגדר צביעה כלל, להיתר זה בשו"ת אגרות משה (ח"א סי' קיד בקצרה), וחזר וכתבו בארוכה בח"ה סי' כז, דכל שאינו מתקיים כלל מותר להניחו בשבת. וכן האריך בזה בשו"ת יביע אומר (ח"ז סי' כח) להתיר הדבר בלא פקפוק.

ביאור סברתם, דאף דאסרו מדרבנן כל צביעה שעל גוף האדם אף דאינו מתקיים, היינו משום דכן הדרך לצבוע במקום הזה, אבל כל שצובעת באופן שאין הדרך כלל, כיון שאינה מתקיימת אף לא הזמן ששאר הצביעות מתקיימות, שוב לא מצינו בזה איסור דרבנן.

ויש שטענו שגם האיפור החדש מתקיים למשך השבת, דאלי"כ מה הועילו הייצרנים בזה, ואם כן הרי זה ככחל, אמנם בררתי את המציאות אצל המשתמשים בו, ואמרו לי שאינו מתקיים כלל, וצריך לחזור ולהניחו כמה פעמים במשך השבת, ואברך אחד אמר לי שגם בשעה שמניחים אותו אינו מתקיים כל מה שמניחים, ונשאר רק מעט מזער.

ב. ובשו"ת יביע אומר (שם) התיר גם מטעם אחר, דזה לא נחשב לצביעה כלל, דצביעה פירושו שצובע את הדבר הנצבע ואי אפשר להפרידו, אבל כל שמניח דבר אחד על גבי חבירו, ואפשר להפרידו אין זה נקרא צביעה כלל, והיתר זה כבר כתוב בקצוה"ש ח"ח סי' קמו (בדה"ש ריש סק"כ).

ואף דבמלאכת כותב מצינו באו"ח סי' לב ס"ג דאסור להעביר עפרות זהב שנזרקו על האות של ה' משום איסור מוחק את השם הרי נחשב לכתיבה, הרי מצינו כמה חילוקים בין כותב לצובע, וגם בעצם דין זה מצינו החילוק, שבכותב על גוף האדם חייב, ובצובע פטור, וגם לענין זה י"ל דבצובע בענין שיהיה צביעת החפץ הנצבע, וכל שמניח דבר על השני לא נחשב צובע, וכמו שאם יניח אדם טישו אדום על טישו לבן, אף באופן שיתקיימו קצת זה עם זה, בודאי לא יהא נחשב לצובע [משא"כ בכותב אין צריך שיהיו מאוחדים], הי"נ לעניננו. וצ"ע על זה דברי המאירי במס' שבת דף צד ע"ב.

ג. ועיין שם עוד, שמתיר גם מטעם דהוי מלאכה שאינה מתקיימת באיסור דרבנן, וכדאיתא בשו"ע סי' שמ ס"ה דמותר לרשום בצפורן על הספר לסימן, כיון שאין זה דבר המתקיים, וביאר הביאור הלכה ד"ה כמו שרשמים דכיון דעשיית רושם אסורה רק מדרבנן, כל שאינו מתקיים לא

להיזהר מלהשתמש בזה, כי מה יקרה אם לא יתאפרו ביום אחד בשבוע.

נולד אמנע מלכתוב טעם נוסף שאין לצאת בזה עם הכשר בפרהסיא, כי לדאבונינו הרב, בעוד שאמרו חז"ל לא נתנו תכשיטים לאשה אלא שתהא מתקשטת בהם בתוך ביתה (תנחומא וישלח), משא"כ המתקשטת בפני זרים ענשה גדול וחמור (לשון הארחות צדיקים שער הגאווה), הרי בזמנינו נתהפכו היוצרות, ובבית אין חוששות להתקשט, ואינן מתקשטות אלא כשיוצאות לשוק, והרי משנה מפורשת היא במס' כתובות ונפסק בשו"ע אהע"ז קטו ס"ד שהנותנת ור סמוך לפדחתה בשוק, דהיינו שמתאפרת בשוק, יוצאה בלא כתובה, כיון שהיא כדרך הגויות הפרצות, נועל איפור העינים קונן ישעיה הנביא (ישעיה ג) יען כי גבהו בנות ציון וכו' ומשקרות עינים וכו', דהיינו שבעוון זה חרב ביהמ"ק רח"ל. וכיון שכן עלתה בימינו, בודאי אין נכון ליתן הכשר מפורסם על דברים כאלו, ודי במה שכבר נפרץ, ואין צריך לפרוץ עוד פרצות בישראל.]

המציאות בשנים האחרונות

אמנם המציאות הוא שבעשרה שנים האחרונות מתחילים להתאפר יותר ויותר, עד שנהיה מצב שמה שהיה פשוט מלפני עשרה שנים בקרב עדתינו, שבשבת קודש אין מתאפרות, נעשה מצב שמתאפרות מערב שבת, ונשארים ככה למשך השבת, ושמעתי מאברכים צעירים איך שממש מצטערות על האיפור, שישנים כל הלילה על מגבת מיוחדת כדי שלא יתלכלך הכרית וכו', והמציאות הוא שענין זה השתנה עד שכהיום זה כבר נחשב לדחק גדול.

ומה גם כשחל ליל טבילה בליל שבת, שמעתי בזה ממורה מובהק מבית הדין של הגרמ"ש קליין שליט"א שבעוד שעד מלפני כמה שנים הי' פשוט אצלנו שבכה"ג אין מתאפרות מערב שבת, וטובלות כך, כהיום בכל ערב שבת יש עשרות טלפונים לבית הוראה האם ניתן לדחות הטבילה וכו', וכן המציאות בכל בית הוראה, כי הרבה נשים אין מסכימות לטבול בשבת אם לא יוכלו להתאפר אח"כ, ומה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה, והרי יהושע בן נון נענש שלא היו לו בנים כל ימי חייו, בשביל שביטל את ישראל מפו"ר לילה אחת, וכל זה מפני המלחמת מצוה, ומה נענה אנן אבתריה.

אסרו כלל, וכן מצינו באיסור הולדת ריח בגוף האדם, דכיון שהאיסור אינו אלא מדרבנן, כל שאינה מתקיימת לא גזרו, כמבואר בשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל ג' סי' טז).

והביא כן משו"ת מהר"ם בריסק (ח"א סי' כג), אלא ששם לא התיר אלא לצבוע בצבע לבן ולא כשצובע במיני צבעים. ויל"ע, דפשיטא דגם כשצובעת בצבע לבן, הרי מתכוונת לצביעה, ובדרך כלל רוצה לכסות בזה פצעים שונים וכדומה, ואם כן הרי היא צובעת באותן המקומות, ולפי סברתו להתיר זאת משום דהוי איסור דרבנן ואינו מתקיים, שפיר שייך להתיר אף בצביעה באודם וכדומה.

טעם האוסרים

הנה בפוסקים לא מצינו חולקים מפורשים על ההיתרים הנ"ל, רק שבסי' ששי"כ (פי"ד סעי' סה) הביא מהגרש"ז אויערבאך זצ"ל שיש לפקפק בדברי המתירים, דכיון שמכוין לצביעה אפילו לזמן מועט מנלן להתיר בזה, וכיון דבכתיבה בכה"ג בודאי הי' אסור, אם כן מנלן דצביעה שונה מכתובה, ובפרט דלדעת כמה ראשונים יש איסור תורה גם בצביעה שאינה מתקיימת. עכתו"ד. וע"כ כתב שם בפנים שראוי שלא להתאפר וכו', כיון שאין כאן איסור ברור.

הזהירות

כמובן שאף להמתירים יש להקפיד, שלא לערבב כמה סוגים לייצר צבעים חדשים, שזה אסור משום צובע, ב. להשתמש במברשת המיוחדת לשבת. ג. שהפנים יהיה מיובש, דאם הפנים לח יתכן שתדבק האבקה היטב על העור, ד. שלא להניח הצבע על צמר גפן וכדומה, משום צובע.

הטעם שאין להוציא על זה הכשר בפרהסיא

והנה מה שהגרש"ז"א פקפק בדעת המתירים, וצידד דנכון להחמיר, מובן מאוד, דאף לאחר שנתבארו טעמי ההיתר, מכל מקום כיון שיש כל מיני איפור האסורות מדאורייתא, אי אפשר להתיר להדיא סוג פלוני ואלמוני, כי נתת תורת כל אחד ואחד בידו, וכן שמעתי מגדולי רבנים שליט"א, דאין להוציא על זה הכשר ברבים מטעמים הנ"ל. וגם דנתבאר דיש כמה תנאים באופן השימוש, ובודאי נכון

מסקנא דמילתא

ועל כן תשובתינו בנידון זה, שהגם שאין לפרסם ברבים שיש על זה אישור והכשר מאת רבני קהילתינו, ומטעמים הנ"ל ומעוד טעמים, מכל מקום כל שמגיע אליך אברך לקנות האיפור, מפני שאצלו זה נחשב לדחק גדול, וכל שכן מפני שאשתו אינה רוצה לטבול בלא האיפור וכדו', תוכל להראות לו את מכתבי זה **שבאופנים הנ"ל מותר לו להשתמש באיפור זה שאינו מעורב בו חומרים שומניים.**